

GAZDATISZTEK LAPJA

A MAGYAR GAZDATISZTEK ÉS ERDŐTISZTEK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
MEZŐGAZDASÁGGAL ÉS ERDÉSZETTEL FOGLALKOZÓK NYUGDIJINTÉZETÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE.
MEGJELENIK HAVONKÉNT EGYSZER.

Előfizetési ára:
Egész évre 2 forint.

Szerkesztő: **JESZENSZKY PÁL**,
AZ ORSZÁGOS MAGYAR GAZDASÁGI EGYESÜLET TITKÁRA, A MAGYAR GAZDATISZTEK
ÉS ERDŐTISZTEK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK ÉS NYUGDIJINTÉZETÉNEK ÜGYVEZŐJE.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, IX., Üllői-út, „Köztelek“.

Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, valamint a Magyar Gazdatisztek és Erdőtisztek Országos Egyesületének és a Mezőgazdasággal és Erdészettel Foglalkozók Nyugdíjintézetének tagjai ingyen kapják.
Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület tagja egész évre 10 frt. — A Magyar Gazdatisztek és Erdőtisztek Országos Egyesületének tagja egész évre 5 frt, gazdasági segédítéseknek 2 frt 50 kr.

Gazdatiszti képesítő vizsga.

Egyesületünk kérelmére *Tallán* földmivvelésügyi miniszter tervbe vette, hogy a gazdatiszti törvény életbelépte előtt már 5 éven át szolgálatban volt nem okleveles gazdatisztek, egy gyakorlati vizsga letétele után oly bizonyítványt szerezhessenek, amely azokat a törvény 25. §-ában foglalt rendelkezések szempontjából az oklevelekkel egyenjogúsítsa. A vizsgálatra vonatkozó tervezetet a földmivvelésügyi miniszter véleményadás céljából az *Országos Magyar Gazdasági Egyesülethez* küldötte, amelynek irodalmi és tanügyi szakosztálya folyó hó 20-án fogja tárgyalni az ügyet. Lapunk legközelebbi számában az e vizsgára vonatkozó tudnivalókat részletesen közölni fogjuk.

Kérelem.

A folyó évi tagdíjat még be nem küldött tagjainkat s azokat, kik tagdíjakkal hátralékban vannak, tisztelettel felkérjük, hogy az esedékes díjakat mielőbb befizetni sziveskedjenek.
Az ügyvezetőség.

Tagdíjnyugtázás.

Néhai Schwarz Ábrahám és neje szül. Fleischer Katalin gyermekeinek alapítványja fejében befizetett 1000 korona.

Az 1904. évre tagdíjaikat január 16-tól február 12-ig beküldötték: 10 koronát: *Albisy Ákos, Apáth Alajos, Balázsovich István, Balla Kálmán, Bartl Emil, Baly Kálmán, Blascok Gyula, Bagary László, Berger Manó V., Bendekovich Sándor, Benkovich Géza, Böck Géza, Dedinszky Béla, Domoszlaj József, Fantus Fülöp, Fehér Zoltán, Ferencz Vilmos, Fekete Sándor, Fischhof Henrik, Forster Géza, Gavallér György, Galgóczy Géza, Gémesi Karoly, Ghimesy László, Göllner Antal, Gyuris József, Hahn Miksa, Hazai Győző, Horváth Miklós, Karay Károly, Koráb József, Klein Sándor, Klekner J. Ferencz, Klementisz Károly, Kurucz András, Kugler János, Madarász János, Magyar Károly, Mattyus Samu, Merényi Ferencz, Mészáros Vincze, Mihalovits Mihály, Molnár Gyula (Pta-Alag), Muraközy Gusztáv, Nádhera Ferencz, Nemes Béla, Pivonkay Béla, Pöschl Antal, Regninyi Ede, Rézbányay Béla, Rónay Lajos, Sedlmayer Ernő, Serli Kálmán, Schvarezer Jenő, váradi Szabó János, Sziklai Arthur, Takács Emil, Turchányi István, Vozáb Kálmán, Villax Dezső, Wagner István.*

5 koronát beküldöttek: *Artner Loránt, Balázsovich Dezső, Balogh Miklós, Bezsó Elemér, Gruber N. Andor, Hgyi István, Kárl József, Kégl István, Macsik Miklós, Moldvay Béla, Ney Miksa, Schleiber Gyula, Szánthó Sándor, Szabó János (Czegléd-Berczel).*

Hátralékot fizettek: *Buday Barna 20, Dedinszky Károly 4, Ebergényi Sándor 5, Kurucz András 10, Récsy Antal 10, Szemes Árpád 5, Veress István 20, Veisz Gusztáv 10 koronát.*

1905-re 10 koronát beküldöttek: *Hertelendy József, Novotny János, Rainprecht Antal és Tóttósy Sándor.*

Egyesületi élet.

Egyesületünk igazgató-választmánya folyó évi január hó 20-án *Bujanovics* Sándor elnöklelete alatt tartotta rendes havi választmányi ülését. Jelen voltak: *Nick Ede, Kodolányi Antal, Matlaszkovszky Tádé, Landesz József, Székács István, Szilassy Zoltán, Kiss Lajos, Boggyó Samu, Takács Emil és Jeszenszky Pál* ügyvezető. Távollétüket kimentették: *Máday Izidor* alelnök, *Gressler Vilmos, Deininger Imre és Domoszlaj József* választmányi tagok.

Elnök az ülést megnyitván, szívélyesen üdvözlö az új évben első alkalommal összegyűlt választmányi tagokat és sikert kíván a munkálkodáshoz. A jegyzőkönyv hitelesítésére *Kodolányi Antal* és *Székács István* választmányi tagokat kéri fel.

Ügyvezető jelentést tesz a tagmozgalomról, amely szerint 200 korona alapítványi összeggel *alapító tagokul* beléptek: a *Szegedi kenderfonógyár részvénytársaság, a Magyar vitorlavászon és kendergyár, Salzmann és Társa* és az *„Agrária“ magyar gépjármű részvénytársaság. Pártoló tagul: Haidekker Sándor* sodronyszövet-, fonat- és kerítésgyáros. Rendes tagokul beléptek: *Börzsöny János* okl. gt., *Enczmann Lipót* urad. intéző, *Fáy Elek* okl. gt., *Fluk Károly* sgt., *Ivetics György* u. ispán, *Kovács Antal* u. ispán, *Turchányi István* gt. és *Vay Ádám* gt. A választmány örömmel üdvözlö a jelentkezetteket s őket a tagok sorába felveszi.

A taglétszám 72 alapító, 20 pártoló, 941 rendes, összesen 1036 tag.

Ügyvezető ezután előterjesztést tesz az egyesület pénzügyi állapotáról, amely szerint az összes bevétel december 31-ig 19,590 korona, a kiadás pedig 11,550 kor. 97 fillér, a maradvány tehát 8,039 kor. 03 fillér, amit a választmány öröndetes tudomásul vesz. Ügyvezető megjegyzi, hogy ezen eredmény még véglegesen nem tekinthető, mert az évi zárlat még nem volt megejthető, de a maradvány a jelzettnél valószínűleg még nagyobb lesz valamivel. A választmány elhatározza, hogy a pénztári maradványnak azon 5883 korona részösszegét, mely a Magyar Orsz. Központi Takarékpénztárban folyószámlán van elhelyezve, az alapvagyonhoz csatolja s a zárszámadás megvizsgálására a számvizsgáló-bizottságot felkéri.

Ügyvezető beterjeszti a segélyt kérő folyamodványokat s a választmány özv. *Werner Emil* nének 200 kor. gyermekneveltetési pótlékot, özv. *Méhely Nándorné* nak 100 kor. segélyt, özv. *Wern Keresztélyné* nek 100 kor. segélyt, özv. *Székely Pálné* Jenő nevé fiának 100 kor. tanulmányi segélyt és *Csorba György* nek 200 korona gyermekneveltetési pótlékot utalványozott ki.

Tudomásul vette a választmány ügyvezetőnek a hatvanvidéki, valamint a fejrémegyei gazdatiszti körök gyűléseiről tett jelentését, amelyről lapunk mult havi számában részletesen megemlékeztünk, továbbá *Kiss Lajos* nyugdíjintézeti tiszviselőnek a „Zirczévidéki gazdatiszti és erdőtiszi kör“ közgyűléséről tett jelentését,

melyet lapunk mai számában bővebben ismertettünk.

Ügyvezető bejelenté, hogy illetékes helyen azon információt szerezté, hogy a földmivvelésügyi miniszterium az egyesület által a nem okleveles gazdatisztek részére engedélyezni kért szakvizsga letétele engedélyezni fogja, s a vizsga anyagát és letéleti módzatait magában foglaló rendelet a közel jövőben napvilágot fog látni, mely bejelentés öröndetes tudomásul szolgál. Ugyancsak öröndetes tudomásul vette a választmány ügyvezető azon bejelentését, hogy az egyesület 200 állást kereső tagja közül az elmúlt évben 76-ot sikerült az ügyvezetőségnek kedvezően elhelyeznie s a választmány elrendelte, hogy azon uradalmak nevei, melyek az egyesület közvetítésével alkalmaztak tiszteket, az évkönyvben feltüntetessenek.

Több folyó ügy elintézése után a *Mezőgazdasággal és erdőszettel foglalkozók nyugdíjintézetének* igazgatósága tartott ülést *Bujanovics* Sándor elnöklelete alatt. A *Jeszenszky Pál* ügyvezető által előterjesztett jelentés szerint a tagok száma 176-ra szaporodott, akik összesen 215,900 K nyugdíjra vannak biztosítva. A nyugdíjintézet vagyona a mult év nov. 30-ról készült nyersmérleg szerint 436,989 K. 49 fill., melyből 423,475 K. 75 fill. képviselő összeg 421,900 K. névértékű záloglevélbe van befektetve. Tárgyalta ezután az igazgatóság egy rendes tagnak munkaképtelenség iránt tett bejelentését és elrendelte ez ügyben az alapszabályokban előirt vizsgálatot, melynek eredményéhez képest fog végleges határozatot hozni. Több folyó ügy elintézése után az ülést véget ért.

Gazdatiszti körök közgyűlései.

A *Zirczévidéki Gazdatiszti és Erdőtiszti Kör* január 12-én tartotta Cseszneken *Entzman* Lipót elnöklelete alatt a kör tagjainak szép számu részvétele mellett rendes évi közgyűlést. *Entzman* Lipót jelentést tett a kör mult évi működéséről. A lefolyt év legnagyobb részét az alakulással, az alapszabályok megerősítésével és a taggyűjtéssel járó munkálatok vették igénybe, mindazonáltal talált alkalmat és módot az elnökség, hogy a kör tagjait társas összejövetelekre két ízben összegyűjtse. Az egyik alkalom volt a körnek Zirczen tartott s táncmulatsággal összekötött társas estélye, a másik egy nyári táncmulatság, mely igen jól sikerült és szép jövedelmet hozott a kör pénztárának. Felolvasásra került *Darányi Ignác* dr. volt földmivvelésügyi miniszternek a körhöz intézett bucsuzó leirata, melyben köszönetet mond a kör támogatásáért. A leiratot a közgyűlés *Darányi* lemondása feletti sajnálatának kifejezése mellett vette tudomásul.

Ezután *Fleischer* Gyula a kör titkára tett jelentést a Fehérmegeyi Gazdatiszti Körben Székesfehérvárott tartott s lapunk mult havi számában ismertett felolvasásokról, mely jelentés kapcsán igen érdekes eszmecsere indult meg a felolvasások tárgyát képezett szakkérdések felett.

Kiss Károly a kör pénztárnoka jelen-

titiszi állások beajánlkozna. Bismásolataik iromegtekinthetők, kívánatra érdeklőbérmentve megk.

özlönyök, szépok.

„Gazdatisztek és tagjai“ kedvezmefizethetnek elő.

Tagjai irodánk ut% kedvezménynyelnek elő a lapra.

gyar Bazar. Divatkiadóhivatal Bpest, si-ut. Megjelenik hat 2-szer. Előfizetési évre 12 kor., tagkedvezménynyel fizetelő a lapra.

gyar Gazdák Lapja. sági szaklap. Kiadóhivatal Budapest, Barossa.

Előfizetési ára egy forint, tagjainknak árendedm. 50%.

esti Napló. Politikai. Kiadóhivatal Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

VI. Teréz-körut 23. évre 14 frt helyett, félévre 7 frt helyett, negyedévre 3 frt 50 helyett 3 frt. 14%.

Politikai Ujdonságok. Előfizetési ára 1/4 évre 1 frt.

Egyesületünk tagjai nk után 15% kedvezvel fizethetnek elő a

rambátyám. Humorizshetilap. Kiadóhivatal Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

Előfizetési ára egész évre tagjainknak 6 ft. 25%.

stükös a legrégibbma élézlap. Kiadóhivatal Budapest, Honvéd-utca 4.

évfolyam. Előfizetési egész évre 8 frt helyett 25%.

nyek.

dőigazgatóságok, a keigénybevétele esetén bi kedvezményeket en-

n érvényes 30 kr. 2. gőzfürdőjegy, vasárnapnap délelőtti haszkr. 3. Női gőzfürdőjegy

ly egész éven át nanta reggel 7 órától délan 5 óráig érvényes 35

Ezen jegyek elsőszvu kö- vagy kádfürdőpedővel) használatra érvényesek. E jegyek a Ráczfürdő pénztáránál

szpénzfizetés és a náunk haphatóutalványok adása mellett válthatók.

figyelmébe.

Országos Egyesülete irogazdatiszti van előnyomásolatai és egyéb re állanak. Tisztelettel

kalmazni óhajtó földmmal egyesületünkhöz amely készségesen és

egfelelő gazdatiszteket. nek bizonyítványmásokban megtekinthetők,

az állást betölteni bérmentesen megkül-Ügyvezetőség.

Ügyvezető-egyesület és nyugzeket minden időben fel-

„Magyar Gépípar“ évi előest, Köztelek.

Eg. egyesület tulajdona.

tésből megtudtuk, hogy a körnek jelenleg 34 rëndes, 2 pártoló és egy alapító tagja van s kör első évi számadását 225 K. felesleggel zárta le. A közgyűlést kedélyes társas ebéd követte a cseszneki vendéglőben, melyen több sikerült felköszöntő hangzott el a kör fáradságtalan buzgalma elnökére és a kör virágzására. A közgyűlésen a „Magyar Gazdatisztek és Erdőtisztek Országos Egyesületé”-t Kiss Lajos a gazdatiszti nyugdíjintézet tisztviselője képviselte.

A Sopronvármegyei Gazdatisztek és Erdőtisztek Köre f. hó 7-én a Gazdasági Egyesületek Országos Szövetsége által rendezett gazdasági szakelőadásokkal kapcsolatban tartotta meg rëndes évi közgyűlését. E szakelőadások, melyek nemcsak Sopronvármegyéből, de a szomszédos Vas és Györmegyékből is az érdeklődő gazdatisztek nagy számát gyűjtötték egybe Sopronba, a vármegye háza nagytermében tartattak meg f. hó 6-án és 7-én. A teljesen megtelt terem figyelmes hallgatója előtt Mezey Gyula ak. tanár értekezett „A peronospora elleni védekezés sikertelenségeinek okairól” és „Ojtványszőlő vagy gyérités”-ről, Cserháti Sándor „A kultúr-növények nemesítéséről”, Hensch Árpád „A belterjes gazdálkodás jövedelemfokozó hatásáról”, Cselkó István „A melassze mint takarmány”-ról és „A marhabizlalásról” és végül Ujhelyi Imre „A tehenészetek jövedelmezéséről” és „A gümőkór elleni védekezéséről”. E tanulmány előadások meghallgatása után délután 4 órakor volt a gazdatiszti kör közgyűlése Wolff Lajos elnöklete alatt, aki beszámolt a kör múlt évi működéséről. Elhatározta a közgyűlés Darányi Ignác dr. volt földmívelésügyi miniszterhez, aki megleghangu bucsulevelet intézett a körhöz, válaszfeliratot intéz, melyben mély sajnálkozásának ad kifejezést a miniszter távoztása felett, egyúttal Tallián Bélát, az új földmívelésügyi minisztert szintén felirattal üdvözli. Elhatározták továbbá, hogy az ikervár-sárvári uradalom megtekintésére május havában társas kirándulást rendeznek.

A kör tagmozgalmáról és a kör anyagi helyzetéről Seligmann Kelemen alelnök tett jelentést. Eszerint a kör jelenleg 474 K. vagyonnal rendelkezik. A közgyűlés után, melyen a Magyar Gazdatisztek és Erdőtisztek Országos Egyesületét Kiss Lajos, a gazdatiszti nyugdíjintézet tisztviselője képviselte, családias táncmulatság volt a kör javára, a Pannonia szálloda üvegtermében.

Vitakérdések a hatvanvidéki gazdatiszti kör közgyűlésén.

A december 19-én megtartott második téli társas összejövetelen, a lapunk előző számában közöltek kivül Fekete Sándor elnök vezette be a 2. és 3. számú vitakérdéseket, amelyeket rendkívül érdekesek voltak folytán a következőkben ismertetünk:

„Második tárgya társasösszejövetelünknek a gazdatiszti helyzete munkaadójával és munkáival való vonatkozásaiban és ezzel összefügg a harmadik tárgy, vagyis a vidékünkön czélszerű üzemszervezetek ismertetése és azok befolyása a gazdatiszti helyzetre, a munkaadók érdekeire és a munkások foglalkoztatására.”

„A gazdatiszti és munkaadó közti viszony a gazdatiszti törvény által, ha nem egész hibátlanul is, de mégis túrhetően van szabályozva. Az élet és a törvénynek a gyakorlatba való átvitele meg fogja idővel mutatni, hol van javítani való, hol van veszélyeztetve a birtokos érdeke, hol nincs eléggé megvédve a gazdatiszt. A törvény mindig a rossz emberek miatt van hozva; ott tehát, ahol a tulajdonos és a gazdatiszt kölcsönösen becsülettel teljesítik elvállalt kötelezettségeiket, ott meg is van a kellő összhang a munkaadó birtokos és gazdatiszti között. Itt a törvény szakaszaira vajmi ritkán van szükség. Az ily állandó viszonyok azonban windinkább ritkulnak, a gyakori változások

az érdekek éles szembekerülését vonják maguk után. A paragrafusok gyakorlati alkalmazására ilyenkor szükség van és ez uraim néha igazán nehéz kérdések elé állítja magát a bírót is. Láthatunk vagy olvashatunk oly eséseket, hogy nehéz meghatározni: vétkes-e a gazdatiszt, hol kezdődik a rosszakarat, hol kezdődik a hűtlenség, hol forog fenn a vétkes gondatlanság, mi nevezhető a birtokos családja iránti tiszteletlenségnek. Ezek meghatározása jogi következményeket von maga után a gazdatiszti törvény szerint s én az ily esetek elbírálásában való nehéz helyzetben és a birói gyakorlatnak e téren való ingadozásában látom eddig a gazdatiszti törvény legnagyobb hiányát. Véleményem tehát az, hogy ezen hiányt a birtokos és a gazdatiszt közös megnyugtatóására valami képpen pótolni kell és itt látom legnagyobb, legfontosabb, legéletbevágóbb feladatát a gazdatiszti egyesületnek és az ezzel kapcsolatos gazdatiszti köröknek, mert idővel, ha a mostani átmenet zavaros viszonyai lehiggadna, ha maguk közt a gazdatisztek között a felcsitott visszavonás megszűnik, a törvénymagyarazatra, az életben való alkalmazásra, a gazdatiszti testületnek a tisztességben való fejlesztésére a gazdatiszti körökben oly hathatós támaszt találhat a törvényhozás, mint aminő hathatós segítője lett az ügyvédeknek az ügyvédi kamara, a kereskedőknek a kereskedelmi kamara. Hogy miként legyen ez idővel megoldva, azt a gyakorlati élet és magunknak a gazdatiszti köröknek tevékenysége és erkölcsi nivója fogja megmutatni. Én most csak ezen eszmét vetem fel és arra kérem a kör minden tagját, hogy a jövendőnek alapjait ilyekezzenek a körnek támogatása által ugy anyagi, mint szellemi téren szilárdan lerakni, segítsenek azt ugy anyagilag, szellemileg és erkölcsileg oly magaslaton fentartani, hogy idővel méltó legyen körünk ezen a vidéken arra, hogy egy gazdatiszti kamara létesítésénél a törvényhozás is figyelembe vehe-se.”

„A gazdatisztnak a munkásokkal való közvetlen érintkezésénél a kilenczvenes évek második felében országszerte megindult gazdasági munkásmozgalom megszüntette azon jó viszonyt, mely a munkások és a gazdatisztek között fennállott. Nem tagadható, hogy ezen munkásmozgalom elmérgesedésének sok gazdatiszt is oka volt; mert azon tiszt, aki nem fejleszté emberismeretét már kora fiatalaságától, aki nem tud belátni a műveltség alacsony fokán álló cselédjének vagy munkásának lelki világába, aki helytelenül választja meg felügyelő embereit, aki nem tud mindenkor legigazságosabban itélhni munkásai ügyében, aki a pillanatnyi felhevülés alatt meggondolatlan lépést tesz, aki nem mutatja meg, hogy minden körülmények közt tud erős, energikus és határozott lenni, aki igazságtalanul használja ki a munkás sokszor szorult helyzetét, az a gazdatiszt vihart vet, de vihart is arat és nemcsak magának árt vele, de a szomszédjainak is, mert a munkás nép izgalma ragadós baj s ha ezen izgalom elragadja, nem igen tud jól és rossz gazdatiszt közt disztingválni. Kerüljük tehát uraim ezen hibákat, legyünk mindig igazságosak, de e mellett határozottak.”

„A mai program harmadik tárgya az ezen vidéken czélszerű üzemszervezetekről való vita lesz. Ez, uraim, már részletekbe menő kérdés és vitaanyagul talán ez lenne a leghálásabb; a részletekbe azonban én, mint a vita bevezetője, nem bocsátkozhatom, változó az minden gazdatiszt helyi körülményei, talaja, munkás és közlekedési viszonya, nagyobb fogyasztó gyár, vagy iparos- és kereskedő-városok közelsége és főleg a birtokos kívánalmai szerint. Ezen körülmények mutatják meg, hogy miként tud a gazdatiszt alkalmazkozní, miként tudja egyesen kihasználni az adott helyzeteket, miként tud mindent észrevenni, ami a birtok jövedelmezőségének emelésére befolyással lehet. Erre nézve csak azt jegyzem meg, hogy ne tévessze soha szem előtt a gazdatiszt, hogy ő első üzlet-

vezetője a rábizott kerületnek s hogy a gazdaság is egy nagy üzletnek tekintessék, melynél az üzlet tőkeértéke fentartassék, sőt növelhessék.”

„Mindig gondoljunk az üzemszervezetről arra is, hogy a jövedelem lehetőleg állandósítva legyen, tehát ne legyen egyetlen termelési ág esélyétől függővé téve, mert ezen állandósítása a jövedelmezőségnek ad igen sok esetben előnyt a birtokos alatt a haszonbérbe adásnak a házi kezelés fölött. Legyen tehát üzemszervezetrünk változatos, amit vidékünkön, ahol a fővároshoz, gyártelepekhez való kedvező közlekedés nagy előnyeik majd mindenütt megvannak, még nagy tőkebefektetés nélkül is a legtöbb esetben el lehet érni.”

„Nagy haladás látható már eddig is a gazdasági üzemek produktív képességének fejlesztésénél, de még mindig nem elegendő arra, mint ahogy azt a vidékünkön kedvező körülmények lehetővé tennék s mint ahogy az e vidéken lakó nagytömegű munkásnép állandó lekötése, munkával ellátása miatt szükséges is lenne. Hogy nem eléggé van az intenzív gazdálkodás még kifejlődve, mutatja azon egy aggasztó körülmény is, hogy a fővárostól alig 40 km. távolságban fekvő községekben is megindult már a munkásoknak Amerikába való kivándorlása. Első sorban a birtokosokon, de azután mi rajtunk áll, hogy ezen kivándorlás el ne terjedjen s hogy a munkát, megélhetést kereső munkásrajok a nagy- és középirtok még intenzívebb kezelése által lekötessenek legalább addig, míg el fog jönni, mert el kell jönni azon időnek, ha élni akarunk, midőn munkásfőlöslégünket is fellendülő ipar fogja majd az ország javára visszatartani.”

„A mai napra kitűzött vita tárgyait a fentiekben voltam bátor bevezetni, kérem tessék a fölött eszmét cserélni, — s ha jónak látják a következő társas összejövetelt, melyen a szakmánkhöz tartozó és programunkban kitűzött többi tárgyak megvitatását folytatnók, 1904. február 1-ére tűzöm ki.”

A központosított gazdasági ügyvitel.

A „Gazdatisztek Lapja” 1903. évi 7., 8., 9. és 11-ik számaiban *Mallaszkovszky* Tádé ur szakavatott tollából „Gazdatiszti kezelés és haszonbérlet” czim alatt egy cikksorozat jelent meg, amely a gyakorlatból merített igaz érvek meggyőző hatása mellett is arra indit engemet, hogy e cikksorozatnak a központosított rendszer elítélését tartalmazó részeire reflektálva, itt a cikkirő ur fejtegetéseivel és meggyőződéssel ellentétes nézeteimet juttassam kifejezésre.

Ad medias res, mindjárt is azon kezdem, hogy valamikor régen magam is azt a meggyőződést vallottam, hogy a decentralizált kezelés jóval előnyösebb lehetne a centralizált rendszernél. Am csakhamar be kellett látnom, hogyha vannak is a központosított ügyviteli rendszernek — különösen a külső tiszti szempontjából nézve — némely hátrányai, egyszében véve a központosított rendszer nemcsak hogy el nem ítéhető, hanem annak változatlan fentartása bizonyos körülményekhez képest szükséges is, előnyös is.

Ezzel korántsem akarom azonban tagadni azt, hogy adott körülmények között, jelesül ott, ahol a decentralizáció minden előfeltétele megvan és különösen ahol a tisztikar megfelelő szakképzettségű, a decentralizált kezelés jövedelmezőbb és előnyösebb ne lehetne a központosítottnál; de hogy még ekkor is szabatosabb és egyöntetűbb lehetne ez, azt kéntlem.

Sejtem, hogy erre M. T. ur azt mondja, hogy az uradalmi gazdálkodásban az egyöntetűséget keresni nem kell, sőt nem lehet és nem is volna szabad azt követni, mert ezt a gazdálkodás lényege és természeté meg sem is engedné. Erre az esetleges ellenvetésre majd később térek reá.

De tovább megyek. Állítom azt, hogy a

legtöbb nagy uradalomban a decentralizáció keresztül sem vihető; ha csak úgy nem, hogy az egyes kerületekből házilag kezelt teljesen önálló farmrendszerű gazdálkodás alakítatik, a központi kezelésből történő fokozatos kiválás mellett a kezelő gazdatiszt százalékos részesítésével. Ne feledjük el azonban, hogy az ezen rendszerre való áttérés mai viszonyaink mellett a legteljesebb intenzitást feltételezi, tehát gyökeres átalakítást és jelentékeny befektetést igényel. Ezzel szemben meg az első évek jövedelmezősége nagyon is kétes marad. Már most van-e földbirtokos, aki erre magát elhatározza és van-e gazdatiszt, aki erre a szerepre vállalkoznék? Sajnos, aligha!

Feltevésom szerint a központi rendszernek egyes hátrányai érezhetőbbeknek tűnnek fel akkor, ha azokat a külső gazdatiszt álláspontjából mérlegeljük; viszont másként tűnnek fel, ha a központosított rendszert onnan itéljük meg, ahol annak egyes hátrányaival szemben előnyeit is szemügyre vehetjük vagyis, a központból. Tagadhatatlan még az is, hogy a rendszerre áttérés ma még bajos dolog, azért, mert a tapasztalt modern gazdatisztek száma ma még aránylag csekély. Az a feladat, amelyet ma a központ teljesít, kvalitatíve teljesen átállana a kezelő gazdatisztra odakünn és erre nem sok gazdatiszt képes.

Ezt előre kellett bocsájtanom érveléseimnek és annak megvilágítására, hogy a központi rendszer fölött ex-abrupto pálcát törni nem lehet.

Áttérve M. T. ur cikkének részleteire s ezzel kapcsolatban kifejtendő ellentétes nézeteimre, meg kell engednem, hogy cikkirő ur nagy közvetlenséggel eseteli a kezelő gazdatiszt nehéz helyzetét és dicséretes igazságszeretettel kel a győrtöttek védelmére. Ezt jól teszi és igazságosan, mert tényleg úgy van, amint azt leírja; — egyben azonban mégis csak téved; abban ugyanis, hogy mindenben és mindenütt csak a rendszert ostromozza, ahelyett, hogy az egyén felé is fordítaná szigorú tekintetét.

Kezdi pedig az előirányzatot. Cikkirő ur kritika tárgyává teszi az előirányzat pontoságának megkövetelését. M. T. ur nem mondja sehoh, de nem is tételezhetem fel róla azt a véleményt, hogy az előirányzat felesleges volna; tehát elismeri, hogy arra szükség van s így követelmény is, de határozott kifogást tesz arra, hogy annak betartásához ragaszkodni muszáj.

Abban a nézetben vagyok, hogy gondos előrelátó kezelésnél lehet pontosan betartható előirányzatot készíteni és azt be is tartani különösen ott, ahol a nem fix jövedelmek — tehát az eladásokból eredő bevételek — a központi pénztárba folynak be, mert az eladások ott bonyolítottak le. Itt tehát éppen könnyebb a helyzete a gazdatisztnak, mert csak a kiadásokról ad előirányzatot, amelyekre az ellátmányt a központból kapja és e tekintelben szerintem a központi rendszer előnye még a gazdatisztra nézve is nagyon szembeötlő. Ami pedig azt illeti, hogy az előirányzathoz ragaszkodnia kell, ezt többé-kevésbé természetesnek tartom. Tudjuk, hogy az előirányzat minden tétele tárgyilagosan és a valóságnak megfelelően indokolható, előre nem látottakra egy kisebb rendelkezési összeg nemcsak felvehető, de rendszerint utalványoztatik is, rendkívüli esetek következtében pedig a pótelőirányzat módja mindig meg van adva. Kérdem már most, mi és miben volna itt a nehézség?

Ha az előirányzat egyes tételei kellőképpen okadatulva vannak, miért ne utalványoztatnának azok? De feltéve, hogy egyik-másik tétel nem utalványoztatnék, akkor is megvan a újlagos előterjesztés útja. Nem ebben van a hiba, nem a rendszerben, hanem az egyéneken, akiknek tévedéseiből még a legszebb, legjobb rendszer is abszurdává válhatik.

Tudom én is épp úgy — mint M. T. ur — a praxisból, hogy a tiszt urak azt hiszik, hogy ezt vagy amazt a dolgot jó elhallgatniok,

vagy mást mondaniok, mint a valóság. Pedig ezek a pillanatnyi ámitgatások, jobban mondva önámítgatások keservesen megbosszúlják magukat százféleképpen. Csak egy pár általánosabb dolgot mondok el közbevetőleg. A szűlő takarmánybehordásoknál a legtöbb tiszt boldog, ha számadásába jóval nagyobb bevételt írhat be a valóságnál; a végén aztán kapkod, ki se jön a „svindlizgetésből”. Más a csépléskor a kezelőtiszt mindig többet akar papíron a magtárba szállíttatni, mint amennyit behordanak, már úgy érve, hogy beszáradásra, elporlásra nem üt le semmit; a végén aztán a magtárkezelő tiszt (számtartó) örökös rettegésben van a beszáradás, elporlás, rostálás nagy percentszázaléka miatt és kénytelen jóhiszeműségének árát keservesen megfizetni. Itt van a hiba!

Ha így fogjuk fel az előirányzat szigorúságát, azzal és annak folyományaival nem lesz sok bajunk. Nagy általánosságban a pénzelőirányzat annyira pontosan, hogy az szükségleteinknek is, a központi vezetés céljainak is megfelelően, egybeállítható mindig; eltérések indokolhatók; tehát kellemelenségünk ebből csak ritkán eredhet és ha van is ritkán, ez csak kisebb mérvű lehet.

Hogy munkával jár, arról nem kell szólnom, mert hiszen a decentralizált rendszer mellett is ad munkát; ott is be kell tartani az előirányzatot, de hozzá még gondoskodni arról is, hogy a felvett bevételi tételek is behajttassanak, nehogy fennakadás álljon be. Ez az esély pedig a központosított rendszernél még is csak ritkább.

Nem osztom tehát M. T. urnak azt a nézetét, hogy a decentralizált rendszer mellett az előirányzattal kevesebb volna a kellemelenség vagy munka. A levelezgetések szükségese is elesik, ha a központnak a szükséges felvilágosításokat részint a heti jelentés utolsó pontjában, részint pedig erre való hivatkozással az előirányzatban magában eleve megadtuk; ha ezzel célunkat nem értük el, nos, akkor a központ vezetőjén múlik, aki a kérelem megtagadásával a további következmények felelőssége alá bennünket felmentett. De mert ez gazdálkodásunk eredményessége szempontjából nem lehet meguyugtató reánk nézve, rajta kell lennünk, hogy álláspontunkat szükség szerint szóbeli előterjesztés révén is megvilágítsuk, s ha ez sem elég, akkor törekedjünk a „tiszt szék” tartási rendszer visszaállítására, ahol aztán mondjuk el bátran, tartóztatlanul, amit gazdálkodásunk és az uradalom érdekében elmondanunk kell és elhallgatnunk nem illik.

Tagadom azt is, hogy a központ vezetője a bürokrata szemüvegén át bírálja a gazdaságok ügymenetét. Ha rátermett, férfias, nyílt és mindenkor komolyan veendő gazdatiszti kar veszi körül azt a központi vezetőt, lehetetlen, hogy *bürokratizmus*, vagy — mondjunk egy még található kifejezést — *despotizmus* felszínre bukkanhatna. A gazdatiszti karnak rajta kell lennie, hogy tekintélyre tegyen szert, azt megkövetelhesse és fenn is tartsa.

Akkor hiszem, hogy úgy amint őt magát minden munkájával komolyan fogják venni, azt, amit előirányzatába felvesz, szintén szükségesnek fogják elismerni; ebből tehát baja nem lesz soha.

Ugy, amint cikkirő ur nem fejezte be kritikáját a központi rendszer felett az előirányzattal, hanem tovább tárgyalja a számvetési teendők körül felmerülő egyes nehézségeket, nekem is ki kell erre terjeszkednem, hogy pontról pontra kimutathassam fejtegetéseim és állásfoglalásom okadatolt voltát; de ezt már a lap következő számára tartom fenn, nehogy t. olvasóim szives türelmét ez alkalommal továbbra is fárasszam.

Z. I.

Miután lapunk havonként csak egyszer jelenik meg, mint annak belmunkatársának, jónak és az érdeklődőkre nézve előnyösnek tartom

Z. J. urnak a központosított ügyvitel pártoló cikkére már most megtenni észrevételeimet.

Előre bocsátom, hogy a központosított rendszer előnyeit alaposan ismerem. Mint gazdatiszt, 20 évig szolgáltam két, erősen centralizált vezetésű uradalomban és kedvező véletlenből bő alkalmam volt a központi vezetés és szervezés minden csínját binját a gyakorlat útján megismernem. Ekkor még magam is a központosított rendszer híve voltam és mert magam könnyedén végeztem a kezelőtiszt számadási munkálatait, nem akartam elhinni, hogy az másnak annyi gondot és fejtörést okozhasson. Hogy e rendszer sokban egyszerűsítendő és hogy különösen a kezelőtisztnak több szabadság biztosítandó a gazdaság vezetésében, erről már akkor is meg voltam győződve. Később azonban haszonbérleti uradalomba kerültem és csak ekkor győződtem meg igazán a haszonbérlet rendkívüli előnyeiről, amelyek legnagyobb részét a felügyelet és ellenőrzés közvetlenségével járó könnyedségnek köszönhetők.

A központi kezeléssel járó egyöntetűség csak alaki előny; lényegben ez egyöntetűség megátalja a tiszt egyéni tehetőségének, hajlamanak érvényesülését és így föltétlenül káros.

Természetes, hogy a központosított nagyobb uradalomban az átmenet a decentralizációra csak lassankint, fokozatos kiválással történhetik olyformán, hogy a központtól valólabb eső gazdaságok vagy uradalomak, a legtehetségesebb tiszték kezelésére bizatván, azok hatásköre szélesbítettik és csak az ellenőrzés tekintetében tartatnak függében a központtól. Hogy azonban a decentralizáció szükségképpen fokozná a belterjességet és csak nagy befektetések mellett volna keresztülvihető, ezt sehoggy sem értem. Hiszen a gazdálkodás belterjessége nem a vezetés módjától, hanem tisztán a gazdálkodási körülményektől függ és ahol az extenzív gazdálkodás helyénvaló, ott bizonyára a decentralizáció mellett is meg fognak a mellett maradni.

Tagadhatatlan, hogy a függtlenül dolgozó kezelőtiszt a birtok jövedelmének fokozása érdekében törekedni fog a belterjesség okszerű fejlesztésére, de ezt apránkénti, fokozatos tőkegyarapítással is elérheti és bizonyára eséklyebb zökkenést okoz az egyes gazdaságokként fokozatosan keresztülvitt rendszerváltoztatás, mintha a központi ügyvitelben egyszerre változtatjuk meg a gazdálkodási rendszert az egész uradalomban.

Kétségbevonom, hogy a szakképzett gazdatisztek csekély száma miatt ne lehetne keresztülvinni a decentralizációt. Van elég szakképzett gazdatisztünk, csak a központi vezetés nyűge alatt nem érvényesíthetik azok szaktudásukat. Különben is nem a teljes decentralizációt ajánlom én, hanem a központi felügyelet oly mérvbeni módosítását, hogy az gondoskodjék a pénzügyi szükségletek beszerzése, az eladásokról és az ellenőrzésről, de egyszerűsítse az ügyvitelt és engedjen lehetőleg szabad kezét a kezelőtisztnak a gazdaság vezetésében.

A pénztári előirányzatot szükségesnek tartom avégből, hogy nagyban és egészben tájékozva legyen a központ az időleges pénzügyi szükségletekről. Helyes dolog, ha e tekintetben lehető pontosság kívánatik, hisz ez a kezelőtisztnak is érdeke. De ne szorítsák az előirányzatot egy általános érvényű csúszó a korlátai közé és ne akadékoskodjanak az egyes tételek tulkiadásainak kiutalásával. Ne kívánjanak pótelőirányzatokat, utólagos előterjesztéseket, mert az ilyen bürokratikus gyámkodással sokszokésleltetik a legszükségesebb munkálatok végrehajtását; hanem érjék be az elszámolás helyességének szigorú ellenőrzésével és tetemes tulkiadás esetén a tiszt utólagos felelősségére vonásával. Természetes, hogy ha a tiszt a valóságnak megfelelően szabadon számolja el kiadásait, nem kell kiadásait az előirányzat egyes címzei szerint folyton nyilvántartania és az egyes címzeinek mutatkozó tulkiadásoknak más címzei alatt

